

Vedecký článok / Scientific article

Recenzované / Review: 20. 01. 2025

Akceptované / Accepted: 19. 02. 2025

<https://doi.org/10.24040/eas.2025.26.1.43-60>

Programy cezhraničnej spolupráce ako nástroj rozvoja cestovného ruchu

Cross-border cooperation programs as a tool of tourism development

Diana Kvasnová^{a*}, Jana Blaščáková^b

^a Ekonomická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0269-6334>

^b Oddelenie strategického rozvoja, Sekcia turizmu, Prešovský samosprávny kraj

Abstract: Tourism is a factor in regional development and, as an important sector of the economy, also has positive effects on other areas of the national economy. Border regions within the European Union make significant contributions to the socio-economic well-being of Europe. The aim of this paper is to identify the impact of a selected cross-border cooperation program of the European Union on the development of tourism in Slovakia. The methodology is based on a literature review and secondary data analysis. The implemented selected cross-border cooperation program contributed to the preservation and promotion of cultural heritage and the development of tourism included cultural events, educational workshops, the restoration of monuments, the creation of virtual tours and the establishment of walking and cycling routes. The program and its activities are evaluated based on the predefined criteria and the value of these joint cross-border projects lies in their ability to present cultural heritage to a wider audience of potential visitors.

Key words: *Border regions. Cross-border cooperation. Regional development. Tourism development.*

JEL Classification: L83. M38. Z10.

---

* Korešpondujúci autor: Ing. Diana Kvasnová, PhD.

Korešpondenčná adresa autora: Katedra cestovného ruchu, Ekonomická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Tajovského 10, 975 90 Banská Bystrica

e-mail: diana.kvasnova@umb.sk

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0).

Úvod

Svetová organizácia cestovného ruchu UN Tourism považuje cestovný ruch za kľúčový faktor rozvoja sociálno-ekonomickej úrovne regiónov, ktorý úzko súvisí s aktuálne rastúcou diverzifikáciou a konkurenciou medzi cieľovými miestami. Cestovný ruch je uznávaným faktorom rozvoja regiónov a ako sektor ekonomiky prináša pozitívne efekty aj v iných odvetviach národného hospodárstva (Micháľková a kol., 2023).

Pohraničné regióny vnútri Európskej únie (EÚ) významne prispievajú k sociálno-hospodárskemu blahobytu v Európe. Sú to geografické oblasti, v ktorých sa proces v súčasnosti akcentovanej európskej integrácie prejavuje v živote občanov, fungovaní podnikov a orgánov verejnej moci (Európska komisia, 2017). Cezhraničná spolupráca je fenomén, ktorý je spätý s prihraničnými regiónmi, priestorovými väzbami, regionálnym rozvojom s významnými dopadmi aj pre sektor cestovného ruchu.

1 Teoretické východiská

Ak chceme hovoriť o rozvoji cestovného ruchu na určitom území, nevyhnutnosťou je existencia vhodných prírodných a kultúrnohistorických zdrojov, ktoré dokážu byť ako objekt záujmu návštevníkov zhodnotené v cestovnom ruchu. Cestovný ruch sa stáva faktorom regionálneho rozvoja, ak sa na danom území nachádza vhodná primárna ponuka. V regiónoch, kde je táto ponuka najatraktívnejšia je predmetom ekonomického zhodnocovania a nástrojom ich rozvoja. Zároveň platí, čím je väčší význam primárnej ponuky, tým bude výraznejšie aj postavenie cestovného ruchu v regióne ako nástroj jeho rozvoja (Gúčik, 2020). V súčasnosti plní rozvoj cestovného ruchu v regiónoch niekoľko funkcií (Tabuľka 1).

Tabuľka 1 Funkcie cestovného ruchu

Ekonomické	<ul style="list-style-type: none"> - vplyv na regionálny rozvoj, spotrebu miestnych a udržateľných produktov a služieb; - rast príjmov (podnikov), daní a poplatkov (verejného sektora) - tvorba hodnoty a vplyv na HPD; - medziodvetvová kooperácia; - multiplikačný účinok a stimulovanie rozvoja; - vytváranie pracovných príležitostí v sektore cestovného ruchu a v nadväzných odvetviach; - rozvoj a využívanie infraštruktúry; - vplyv na platobnú bilanciu štátu a vytváranie devízových rezerv.
-------------------	---

<p>Sociálno-kultúrne</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ochrana miestneho kultúrneho dedičstva, miestnej identity a tradícií; - posilnenie miestnej komunity; - zapojenie rezidentov do plánovania rozvoja územia a rast ich hrdosti; - vytváranie pozitívneho imidžu cieľového miesta; - kvality života obyvateľstva; - rozširovanie kultúrnej a vzdelanostnej úrovne; - oddych a rekreácia, zdravotná prevencia; - medzinárodné porozumenie a mier.
<p>Ekologické</p>	<ul style="list-style-type: none"> - zveľaďovanie a využívanie prírodného dedičstva; - ochrana krajiny a biodiverzity; - zavádzanie ekologických technológií; - motivácia ochrany životného prostredia (čistenie odpadových vôd, zaobchádzanie s tuhým odpadom ai.).

Zdroj: Spracované podľa Gúčika, 2020.

Podľa Filipovej, Filipa a Stehlíkovej (2019) vzrástol význam regionálneho rozvoja z dôvodu prehlbovania disparít medzi krajinami po roku 1990. Po vstupe SR do EÚ bola nevyhnutná podpora regiónov prostredníctvom štrukturálnych fondov. Regionálna politika je v kompetencii štátnej správy, regionálnej a miestnej samosprávy, ktoré sú zodpovedné za hospodársky a sociálny rozvoj územia.

Cestovný ruch a jeho ekonomické, sociálno-kultúrne a ekologické funkcie vplyvajú na podporu regionálneho rozvoja, a to napr. zvyšovaním kvality života miestnych obyvateľov, zveľaďovaním a využívaním prírodného a kultúrneho dedičstva, zvyšovaním príjmov z cestovného ruchu, ale aj stimuláciou medziregionálnej kooperácie a investícií (Gúčík, 2020). Z uvedeného vyplýva, že prínosy cestovného ruchu môže posilniť aj cezhraničná spolupráca. Využívaním finančných zdrojov programov cezhraničnej spolupráce EÚ môžu aj pohraničné regióny získať ďalšie zdroje pre ich rozvoj, a to aj v cestovnom ruchu. Micháľková, Gáll a Özoğlu (2022) dodávajú, že Európa ako konkurencieschopné cieľové miesto cestovného ruchu môže byť tak silné ako silné sú jeho jednotlivé regióny a ich spolupráca.

Cezhraničnú spoluprácu možno podľa Dančíšina a kol. (2017, s. 51) prirovnať k „laboratóriu medzinárodnej integrácie, v ktorom dochádza k vytváraniu synergie medzi rôznorodými politickými, ekonomickými, kultúrnymi a spoločenskými charakteristikami zúčastnených aktérov“. Proces európskej integrácie priniesol nové možnosti a perspektívy pre rozvoj miestnych samospráv, čo viedlo k silnejšej konkurencii medzi nimi (Karapyta In Wolan, Oleński, Wierzbieńiec, 2013). Zároveň sa rozvoj cezhraničnej spolupráce stal „ideológiou“ európskej integrácie, pretože oslabil úlohu národných štátov a pomáha vytvoriť spoločnú európsku identitu (Duleba a kol., 2018).

Klamár a kol. (2019) dodávajú, že ciele cezhraničnej spolupráce v Európe sú orientované na presadenie čo najväčšej miery integrácie európskych krajín a ich obyvateľov. Je nástrojom na prekonanie štátnej hranice ako bariéry a oslabovanie jej vplyvu, ale najmä na vzájomnú spoluprácu, ktorá vedie k rozvoju regiónov. Ide o spoluprácu nie na národnej, ale na úrovni regionálnej a jej ústrednými aktérmi nie sú najvyšší predstavitelia vlád, ale reprezentanti regiónov a obcí, regionálnych, mestských, ale aj vidieckych samospráv.

Regióny na vnútorných hraniciach EÚ zahŕňajú 40 % jej územia, čo predstavuje 30 % jej obyvateľov (150 mil. ľudí) a za prácou do nich dochádzajú takmer 2 mil. zamestnancov. Od vytvorenia jednotného trhu a schengenského priestoru v pohraničných regiónoch vznikali nové pracovné príležitosti a tieto regióny v mnohých prípadoch prestali byť perifériou a zmenili sa na miesta synergie (Združenie občanov z európskych cezhraničných oblastí, 2020). Podľa Európskej komisie sú pohraničné regióny oblasťami, kde proces európskej integrácie významne prispieva k sociálno-hospodárskemu blahobytu v Európe (Európska komisia, 2017).

Cezhraničnú spoluprácu môžeme chápať aj vo vzťahu ku kohéznej politike EÚ, resp. politike súdržnosti (Barič, 2019) a predstavuje hlavnú investičnú politiku EÚ (Kołodziejski, 2023). Realizuje sa cez programy, ktoré sú implementované národnými a regionálnymi orgánmi členských štátov v partnerstve s Európskou komisiou a rámcom stanoveným na obdobie siedmich rokov (Európska komisia, 2024). Jej cieľom je posilňovať hospodársku, sociálnu a územnú súdržnosť znižovaním disparít medzi regiónmi, vrátane pohraničných, ktoré sa stali práve dôležitým prvkom implementácie podporných rozvojových programov EÚ (Halás, Slavík, 2001).

Základom realizácie politiky súdržnosti EÚ sú finančné nástroje, ktorých použitie je v súlade s jej cieľmi v jednotlivých obdobiach (Barič, 2019). Využívanie týchto zdrojov je zahrnuté vo viacročných finančných rámcoch EÚ (Schwarz, 2023). Program Interreg bol prvýkrát schválený koncom roka 1989 a fungoval od roku 1990. Pôvodne bol vyvinutý ako iniciatíva Spoločenstva s rozpočtom 1 mld. EUR výlučne na cezhraničnú spoluprácu a neskôr sa rozšíril aj o ďalšie formy (Európska komisia, 2024). Jeho cieľom je prostredníctvom financovania spoločných projektov nájsť riešenia identifikovaných výziev a problémov týkajúcich sa ochrany zdravia, životného prostredia, podpory výskumu, vzdelávania, rozvoja dopravy, podnikania, pracovného trhu, využívania udržateľnej energie, ako aj cestovného ruchu (www.interreg.eu, 2024). Ide o najrozsiahlejší program z hľadiska územného pôsobenia a objemu finančných prostriedkov (Klamár a kol., 2019).

Ako uvádza Európska komisia, cestovný ruch zohráva kľúčovú úlohu v rozvoji mnohých regiónov členských krajín, najmä tých menej rozvinutých. Je úzko spätý práve s využívaním

a rozvojom prírodných, kultúrnych a historických hodnôt regiónov. Zároveň súvisí s vývojom, inováciami a diverzifikáciou produktov a služieb, ktoré sa návštevníkom ponúkajú. Konkurencieschopnosť, kvalita a udržateľnosť cestovného ruchu sú na regionálnej a miestnej úrovni podporované z Európskeho fondu regionálneho rozvoja, ktorého cieľom je prispievať k znižovaniu rozdielov medzi úrovňami rozvoja regiónov EÚ prostredníctvom spomenutých programov (Európska komisia, 2024).

2 Materiál a metódy skúmania

Cieľom state je identifikovať prínos vybraného programu cezhraničnej spolupráce Európskej únie v rozvoji cestovného ruchu na Slovensku. Základný súbor skúmania predstavujú všetky programy cezhraničnej spolupráce EÚ, do ktorých je Slovensko zapojené. Výberový súbor tvorí vybraný program cezhraničnej spolupráce. Ide o zámerný nenáhodný výber. V aktuálne prebiehajúcom období 2021-2027 je čerpanie zdrojov na nízkej úrovni, a to na úrovni 8 % rozpočtu pre programy, do ktorých je Slovensko zapojené. Pre potreby analýzy bude preto určujúce programové obdobie 2014-2020. V tomto tzv. dobiehajúcom období sú zdroje EÚ do programov cezhraničnej spolupráce SR vyčerpané v priemere na úrovni 88 % (údaj k 14.5.2024). Z hľadiska komplexnosti údajov a pre najväčšie množstvo alokovaných finančných prostriedkov do cezhraničnej spolupráce bol vybraný program Interreg V-A Poľsko-Slovensko 2014-2020.

Stat' je spracovaná na základe sekundárnych zdroje údajov. Sekundárne zdroje tvoria najmä dokumenty dostupné na oficiálnych webových stránkach inštitúcií Európskej únie, a to najmä Európskej komisie a Európskeho výboru regiónov, ale aj slovenských ministerstiev, predovšetkým Ministerstva vnútra Slovenskej republiky a Ministerstva investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky. Ako aj z dostupných štatistických údajov Európskej komisie a informácií z oficiálnych webových portálov a výročných správ programu cezhraničnej spolupráce.

3 Výsledky a diskusia

Cieľom cezhraničnej spolupráce je podporovať rozvoj pohraničných regiónov posilnením vzťahov obyvateľstva aj inštitúcií na oboch stranách hranice štátov. Slovensko je od vstupu do EÚ zapojené do podporných schém a uchádza sa o finančné prostriedky na rozvoj a znižovanie regionálnych disparít. Obdobie pred rokom 2004 bolo charakterizované prípravou

reforiem na vstup do EÚ, ale aj prijímaním predvstupovej pomoci z programov, do ktorých bola SR zapojená (Alner, 1999).

Programy cezhraničnej spolupráce sa odlišujú od väčšiny programov politiky súdržnosti EÚ tým, že sú výsledkom spoločného úsilia dvoch alebo viacerých členských krajín EÚ (Úrad vlády Slovenskej republiky, 2023). Podporujú regióny NUTS III ležiace priamo na hraniciach alebo s nimi susediace (Európska komisia, 2024). Cieľom programov je využiť potenciál pohraničných regiónov, riešiť spoločné problémy identifikované v týchto oblastiach a podporiť proces intenzívnejšej spolupráce prostredníctvom financovania aktivít za účelom rozvoja území (Európska komisia, 2024). Okrem preukázania pozitívneho vplyvu projektov jednotlivých programov na rozvoj regiónov sa vyžaduje, aby koncepcia a prípadne implementácia bola vykonaná na spoločnom cezhraničnom základe. Jednotlivé programy preto riadia ich spoločné štruktúry, ktoré sa nachádzajú v jednej z členských krajín EÚ, a ktoré zodpovedajú za celý program (Európska komisia, 2024). Vyžaduje sa aj spolufinancovanie zo strany členských štátov, regionálnych orgánov alebo subjektov implementujúcich projekty (Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, 2021).

3.1 Program Interreg V-A Poľsko-Slovensko 2014-2020

Program cezhraničnej spolupráce Interreg V-A Poľsko-Slovensko 2014-2020 je pokračovaním spolupráce, ktorá začala v roku 2004. Odvtedy bolo do rozvoja poľsko-slovenského pohraničia investovaných viac ako 411 mil. EUR z európskych finančných prostriedkov. Program podporuje rozvoj pohraničia aktivitami na ochranu a rozvoj prírodného a kultúrneho dedičstva, rozširovanie cestnej infraštruktúry a prispôsobovanie odborného vzdelávania požiadavkám cezhraničného trhu práce (Správa o implementácii programu za rok 2022 - zhrnutie, 2023). Tieto aktivity podporujú aj rozvoj cestovného ruchu v pohraničí.

Za riadenie a implementáciu programu je zodpovedný Riadiaci orgán, nachádzajúci sa v organizačnej štruktúre Ministerstva fondov a regionálnej politiky Poľskej republiky. Okrem iného je zodpovedný za vypracovanie programových dokumentov, ich aktualizáciu, vykonávanie hodnotení, podpisovanie zmlúv o poskytnutí finančných príspevkov s prijímateľmi a dodatkov k týmto zmluvám, posudzovanie sťažností týkajúcich sa implementácie zmluvy o poskytnutí finančného príspevku, úhradu platieb v prospech prijímateľa. Riadiaci orgán plní zároveň funkciu Certifikačného orgánu programu (Program Interreg V-A PL-SK Poľsko-Slovensko 2014-2020, 2023).

Úlohu Národného orgánu v programe plní MIRRI SR. K jeho úlohám patrí najmä zabezpečenie národného financovania zo štátneho rozpočtu SR (v súlade so slovenskou

legislatívou), potvrdzovanie oprávnenosti partnerov v súlade s národnou legislatívou na žiadosť Riadiaceho orgánu, prvostupňová kontrola na slovenskej strane (kontrola projektov a kontrola výdavkov v rámci technickej asistencie pre slovenské Regionálne kontaktné body a skupinu audítorov) (Program Interreg V-A PL-SK Poľsko-Slovensko 2014-2020, 2023).

Oprávnené územie programu pokrýva na poľskej strane približne 60 % programového územia, pričom populácia tohto územia je 3,5 mil. obyvateľov. Na slovenskej strane sa nachádza približne 40 % územia programu s počtom 1,6 mil. obyvateľov (www.sk.plsk.eu, 2024). Prehľad okresov, ktorých prijímatelia môžu byť žiadateľom finančnej podpory programu Interreg V-A Poľsko-Slovensko 2014-2020 uvádzame v Tabuľke 2.

Tabuľka 2 Oprávnené územie Interreg V-A Poľsko-Slovensko 2014-2020

Oprávnené poľské okresy (31 okresov)	Okres pszczyński, cieszyński, bielský, mesto Bielsko-Biała, żywiecký, olkuský, chrzanowski, oswiecimský, wadowický, suský, myślenický, tatranský, nowotarský, limanowski, nowosądecký, mesto Nowy Sącz, gorlický, bieszczadzský, leský, sanocký, brzozowski, krosnianský, mesto Krosno, jasielský, rzeszowski, mesto Rzeszów, przeworský, przemyský, mesto Przemyśl, jarosławský a lubaczowski.
Oprávnené slovenské okresy (25 okresov)	Okres Čadca, Kysucké Nové Mesto, Bytča, Žilina, Martin, Turčianske Teplice, Ružomberok, Dolný Kubín, Námestovo, Tvrdošín, Liptovský Mikuláš, Spišská Nová Ves, Poprad, Kežmarok, Stará Ľubovňa, Levoča, Sabinov, Bardejov, Svidník, Prešov, Vranov nad Topľou, Stropkov, Medzilaborce, Humenné a Snina.

Zdroj: Spracované podľa www.sk.plsk.eu, 2024.

3.2 Analýza prínosu programu Interreg V-A Poľsko-Slovensko 2014-2020 k rozvoju cestovného ruchu

Ekonomická štruktúra hospodárstva na obidvoch stranách hranice v spojení s nízkou úrovňou inovácií a využívaním starých technológií a nízka miera zamestnanosti sú považované za slabé stránky územia. Rozvoj poľsko-slovenského pohraničia v rôznych oblastiach sociálno-ekonomického života je do značnej miery ovplyvnený aj dopravným systémom, ktorý nie je rozvinutý dostatočne. Jeho stav je považovaný za základnú prekážku v rozvoji poľsko-slovenskej hospodárskej spolupráce. Zlepšenie dopravnej infraštruktúry v pohraničnom území je preto jednou zo stanovených kľúčových úloh programu (Program Interreg V-A Poľsko-Slovensko 2014-2020, 2023).

Najväčšou komparatívnou výhodou pohraničného územia programu je jeho prírodné a kultúrne dedičstvo. Kultúrne dedičstvo predstavuje potenciál pre jeho rozvoj, napriek tomu nie sú jeho zdroje využívané inovatívnym spôsobom. V území sú rozvinuté najmä základné

služby cestovného ruchu (ubytovacie a stravovacie služby alebo predaj suvenírov) a chýbajú komplexné a doplnkové služby, ako sú centrá tradičných remesiel, kultúry a vzdelávania, tvorba virtuálnych expozícií múzeí s využitím digitálnych technológií ap. Zachované sú vidiecke komplexy, zámky a obranné stavby, technologické vynálezy a pre dané územie typická sakrálna architektúra. Rôzne formy administratívnej ochrany sa týkajú približne 11 500 objektov kultúrneho dedičstva. Hodnotu tohto potvrdzuje tiež skutočnosť, že osem z deviatich slovenských miest je zapísaných do Zoznamu svetového prírodného a kultúrneho dedičstva UNESCO a 15 z 26 podobných miest sa nachádza v poľskom programovom území (Program Interreg V-A Poľsko-Slovensko 2014-2020, 2023). Na základe analýzy programového územia boli stanovené tri prioritné osi programu, ktoré precizujeme v Tabuľke 3.

Tabuľka 3 Prioritné osi programu Interreg V-A Poľsko-Slovensko 2014-2020 (stav k 2.10.2023)

Označenie	Prioritné osi	Alokované zdroje (v mil. EUR)	Miera spolufinancovania (v %)	Investičná priorita
PO1	Ochrana a rozvoj prírodného a kultúrneho dedičstva cezhraničného územia	102	85	Zachovanie, ochrana, podpora a rozvoj prírodného a kultúrneho dedičstva.
PO2	Trvalo udržateľná cezhraničná doprava	59,8		Posilnenie regionálnej mobility prepojením sekundárnych a terciárnych uzlov s infraštruktúrou TEN-T vrátane multimodálnych uzlov.
	-			Vývoj a zlepšovanie ekologicky priaznivých, vrátane nízkouhlíkových a nízkouhlíkových dopravných systémov, vrátane vnútrozemských vodných ciest a námornej dopravy, prístavov, multimodálnych prepojení a letiskovej infraštruktúry v záujme podpory udržateľnej regionálnej a miestnej mobility.
PO3	Rozvoj cezhraničného a celoživotného o vzdelávania územia	7,6		Investovanie do vzdelania, školení a odbornej prípravy, ako aj zručností a celo-životného vzdelávania prostredníctvom prípravy a vykonávania spoločných vzdelávacích, odborných vzdelávacích a školiacich programov.
PO4	Technická pomoc	9,1	-	

Zdroj: Správa o implementácii programu za rok 2022, 2023.

Najviac finančných prostriedkov programu (102 mil. EUR), t. j. približne polovica, bolo investovaných do ochrany, propagácie a rozvoja prírodných zdrojov a kultúrneho dedičstva. Takmer 60 mil. EUR bolo alokovaných do rozvoja cestnej infraštruktúry s cieľom zlepšiť dopravnú dostupnosť medzi Slovenskom a Poľskom, ale aj spojenie s Transeurópskou dopravnou sieťou. Z prostriedkov (takmer 8 mil. EUR) určených na vzdelávanie boli financované spoločné cezhraničné projekty zamerané na prispôbenie odborného vzdelávania požiadavkám cezhraničného trhu práce, ako aj k očakávaniam zamestnávateľov z oprávneného územia. Finančné prostriedky technickej pomoci sú určené organizačné zabezpečenie programu, a to prevádzku Spoločného technického sekretariátu.

Od začiatku programu bolo vyhlásených spolu 13 výziev na predkladanie žiadostí o poskytnutie finančného príspevku na projekty. Realizované boli 2 výzvy na tzv. vlajkové a strešné projekty a 9 výziev na projekty štandardného typu. Spolu bolo zmluvne dohodnutých 90 projektov (81 štandardných, 3 vlajkové a 6 strešných). Rozpočet programu predstavuje 210,1 mil. EUR, z toho 178,5 mil. EUR je z európskych prostriedkov (Spoločný technický sekretariát, 2023). Pri implementácii programu neboli zistené žiadne závažné problémy. Podrobnosti realizácie programu uvádzame v Tabuľke 4.

Tabuľka 4 Realizácia programu Interreg V-A Poľsko-Slovensko 2014-2020 (stav k 2.10.2023)

Prioritná os	PO1 Ochrana a rozvoj prírodného a kultúrneho dedičstva cezhraničného územia	PO2 Trvalo udržateľná cezhraničná doprava	PO3 Rozvoj cezhraničného a celoživotného vzdelávania územia
Zmluvy	59 zmlúv	18 zmlúv	14 zmlúv
Alokované zdroje (v EUR a v %)	100,9 mil. EUR (98,04%)	59,72 mil. EUR (100%)	7,31 mil. EUR (99,71%)
Podporené projekty	58 podporených projektov	18 podporených projektov	14 podporených projektov
Ukončené projekty	49 ukončených projektov	18 ukončených projektov	14 ukončených projektov
Projekty v realizácii	9 realizovaných projektov	-	-
Prijímatelia	206 prijímateľov	39 prijímateľov	34 prijímateľov
Žiadosti	614 žiadostí o platbu	162 žiadostí o platbu	169 žiadostí o platbu

Zdroj: Spracované podľa Správy o implementácii programu za rok 2022 (2023) a Spoločný technický sekretariát (2023).

Najviac zdrojov bolo alokovaných do prioritnej osi 1 na ochranu a rozvoj prírodného a kultúrneho dedičstva cezhraničného územia, kde môžeme zaradiť aj projekty zamerané na podporu cestovného ruchu. Zároveň bolo v rámci tejto priority podporených najviac projektov cezhraničnej spolupráce. Realizácia prioritných osí je monitorovaná prostredníctvom stanovených ukazovateľov výstupu špecifických pre program. Prehľad ukazovateľov a vplyv programu na cestovný ruch je špecifikovaný v Tabuľke 5.

Tabuľka 5 Výkonnostný rámec: ukazovatele výstupu špecifické pre program Interreg V-A Poľsko-Slovensko 2014-2020 (stav k 2.10.2023)

Ukazovateľ	Plánovaný výkon	Skutočný výkon	Percento plnenia ukazovateľa
Prioritná os 1	Ochrana a rozvoj prírodného a kultúrneho dedičstva cezhraničného územia		
Počet nových cezhraničných produktov cestovného ruchu	69	80	116
Dĺžka nových, zmodernizovaných alebo zdokonalených cezhraničných turistických chodníkov (v km)	431	3 020	700
Počet zmodernizovaných pamiatok kultúrneho dedičstva po reštaurá-torských a konzervačných prácach	35	124	354
Zvýšenie očakávaného počtu návštev v podporovaných objektoch kultúrneho a prírodného dedičstva, ktoré sú turistickými atrakciami (stav na konci roka 2022)	252 125	411 060	163
Počet nových, zmodernizovaných alebo zdokonalených prvkov infraštruktúry cestovného ruchu, ktoré sú súčasťou cezhraničného turistického chodníka alebo pro-dukta (stav na konci roka 2022)	46	480,75	1 045
Počet osôb využívajúcich nové, zmodernizované alebo rozšírené cezhraničné kultúrne a ekologické produkty (stav na konci roka 2022)	1 086 464	1 640 845	151
Počet mäkkých cezhraničných aktivít propagujúcich kultúrne a prírodné dedičstvo pohraničia (stav na konci roka 2022)	445	1689,88	380
Počet spoločných cezhraničných poľsko-slovenských propagačných a marketingových kampaní (stav na konci roka 2022)	5	9	180
Počet adresátov spoločných cezhraničných propagačných a marketingových kampaní (dosah propagačných aktivít) (stav na konci roka 2022)	1 152 210	9 535 502	828
Počet organizácií zúčastňujúcich sa na cezhraničných projektoch zameraných na kultúrne a prírodné dedičstvo (stav na konci roka 2022)	570	947	166
Počet hektárov ekosystémov zahrnutých do cezhraničných projektov súvisiacich s ochranou prírodného dedičstva (stav na konci	200	5 735,2	2 868

Ukazovateľ	Plánovaný výkon	Skutočný výkon	Percento plnenia ukazovateľa
roka 2022)			
Počet vytvorených/implementovaných spoločných štandardov alebo smerníc (stav na konci roka 2022)	6	7	117
Počet nových a zmodernizovaných cezhraničných e-produktov a e-služieb (stav na konci roka 2022)	39	134	344
Počet osôb využívajúcich nové a zmodernizované cezhraničné e-produkty a e-služby (stav na konci roka 2022)	20 765	561 038	2 702
Prioritná os 2	Trvalo udržateľná cezhraničná doprava		
Celková dĺžka zrekonštruovaných ciest (v km)	170	208	122
Celková dĺžka novovybudovaných ciest (stav na konci roka 2022) (v km)	5	3,01	60
Počet nových cezhraničných služieb verejnej dopravy a/alebo príklady zlepšenia integrácie existujúcich služieb (stav na konci roka 2022)	5	48	960
Prioritná os 3	Rozvoj cezhraničného a celoživotného vzdelávania územia		
Počet účastníkov spoločných miestnych iniciatív a spoločných školení na podporu zamestnanosti	11 850	25 587	216
Počet spoločných miestnych iniciatív a spoločných školení na podporu zamestnanosti	200	463	232
Počet účastníkov projektov cezhraničnej mobility (stav na konci roka 2022)	140	neukončená realizácia úloh	-

Zdroj: Spracované podľa Správy o implementácii programu za rok 2022 (2023) a Spoločný technický sekretariát (2023).

Hodnoty v Tabuľke 5 zohľadňujú plne implementované operácie a hodnoty vykázané v správach o realizácii projektov schválených Riadiacim orgánom. Z percentuálneho vyjadrenia vyplýva, že pre všetky ukazovatele, ktoré je možné vyhodnotiť bol dosiahnutý stanovený zámer. Môžeme konštatovať, že efektivita programu bola dosiahnutá nad rámec plánovaných výkonov.

Za kľúčové ciele a zámery výkonnostného rámca programu je považovaných 80 nových cezhraničných produktov cestovného ruchu, 3 020 km nových alebo zmodernizovaných cezhraničných turistických trás, 124 zmodernizovaných pamiatok kultúrneho dedičstva po reštaurátorských a konzervačných prácach, 208 km zrekonštruovaných ciest a takmer 26 000 účastníkov 463 spoločných miestnych iniciatív a školení na podporu zamestnanosti.

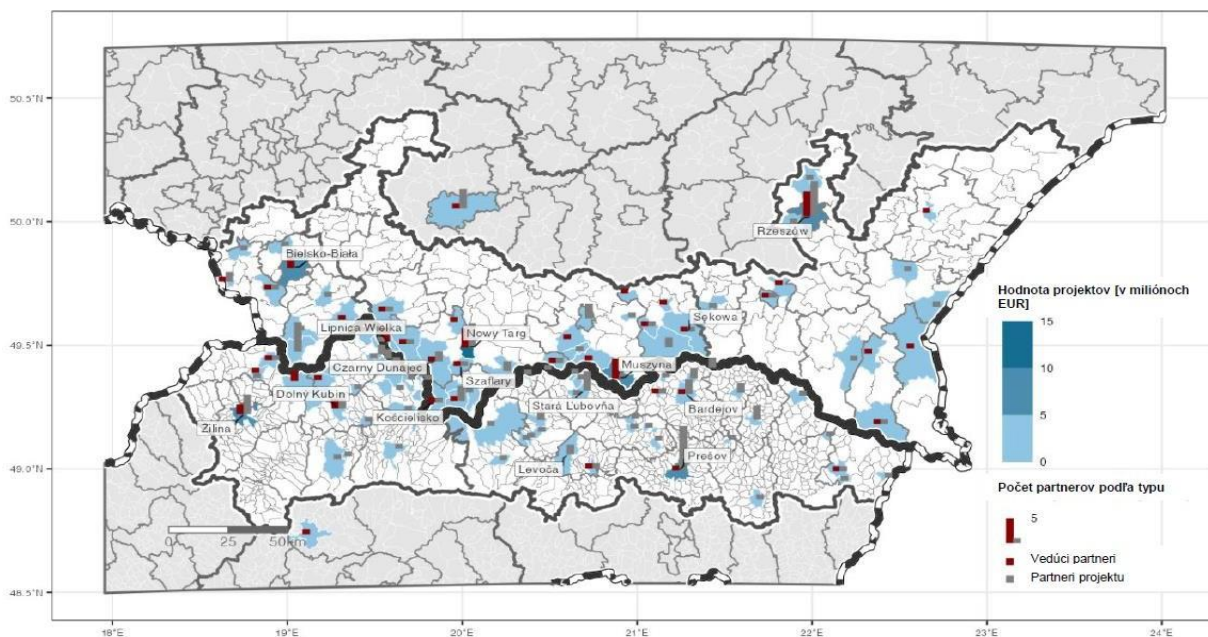
Z výkonnostného rámca vyplýva jasná podpora cestovného ruchu zo zdrojov programu najmä prostredníctvom prioritnej osi 1. Zo zdrojov EÚ boli podporené spomenuté nové cezhraničné produkty cestovného ruchu; modernizácia a budovanie nových cezhraničných

turistických chodníkov; modernizácia pamiatok kultúrneho dedičstva a prvkov infraštruktúry cestovného ruchu. Podporené boli aj spoločné poľsko-slovenské propagačné kampane, mäkké aktivity propagujúce kultúrne a prírodné dedičstvo pohraničia, ale aj organizácie zúčastňujúce sa na projektoch zameraných na kultúrne a prírodné dedičstvo. Ďalej bola podpora cestovného ruchu realizovaná prostredníctvom rekonštrukcie a modernizácie ciest; nových a zmodernizovaných cezhraničných e-produktov a e-služieb, rovnako aj prostredníctvom spoločných miestnych iniciatív na podporu zamestnanosti.

Naše konštatovanie potvrdzujú aj výstupy hodnotiacej štúdie programu (EGO, 2023), ktorá sa zameriava na identifikáciu faktorov, ktoré ovplyvnili mieru dosiahnutia cieľov stanovených priorít. Podľa štúdie projekty realizované v rámci prioritnej osi 1 významne prispeli k zachovaniu a propagácii kultúrneho dedičstva a k rozvoju cestovného ruchu. Realizované projektové aktivity zahŕňali:

- rôzne kultúrne podujatia, vrátane koncertov a výstav;
- vzdelávacie workshopy (napr. varenie, tradičné remeselné techniky);
- obnovu pamiatok a historických lokalít;
- vydávanie katalógov tradičných remesiel a iných publikácií;
- tvorbu virtuálnych prehliadok a filmov vo virtuálnej realite;
- vytyčovanie peších a cyklistických trás;
- vytváranie rekreačných lokalít pozdĺž turistických a cykloturistických trás;
- tvorbu aplikácií a webových stránok pre návštevníkov.

Priestorové rozloženie projektov so zameraním na cestovný ruch je znázornené na Obrázku 1.

Obrázok 1 Priestorové rozloženie projektov so zameraním na cestovný ruch
Zdroj: EGO, Závery hodnotenia vplyvu: Program Poľsko-Slovensko 2014 -2020, 2023

Projektové aktivity prispeli aj k rozvoju poľsko-slovenskej spolupráce subjektov zainteresovaných na rozvoji cestovného ruchu (na individuálnej aj inštitucionálnej úrovni). Avšak mali obmedzený význam pre ochranu prírody (v tejto oblasti sa realizovalo len málo projektov). Iniciatív zameraných na ochranu prírody bolo menej a pozostávali najmä zo vzdelávacích aktivít (EGO, 2023). V tabuľke 5 uvádzame sumárne ukazovatele hodnotiace konečné prínosy programu a ich sumárne výsledky.

Tabuľka 5 Hodnotenie programu Interreg V-A Poľsko-Slovensko 2014-2020 (stav k 2.10.2023)

Ukazovateľ	Cieľ (v %)	Skutočný výkon (v %)
PO1: Úroveň povedomia miestneho obyvateľstva o prírodnom a kultúrnom dedičstve cezhraničného územia.	63,7	65,6
PO1: Úroveň povedomia návštevníkov o prírodnom a kultúrnom dedičstve cezhraničného územia.	77,9	79,9
PO2: Intenzita cezhraničnej dopravy.	6,7	6,8
PO2: Kvalita cezhraničných spojení realizovaných v systéme multimodálnej dopravy v oblasti pohraničia.	56,5	58,1
PO3: Kvalita služieb v oblasti vzdelávania v celom pohraničí meraná ako ukazovateľ spokojnosti osôb, ktoré tieto služby využívajú.	65,6	68,8

Zdroj: Spoločný technický sekretariát, 2023.

Podľa údajov z tabuľky 5 dosiahli ukazovatele všetkých prioritných osí výsledky nad rámec plánovaných výkonov. Z výsledných ukazovateľov programu vyplýva, že bola zvýšená úroveň povedomia miestneho obyvateľstva i návštevníkov územia o prírodnom a kultúrnom dedičstve pohraničia, zvýšená bola tiež intenzita cezhraničnej dopravy i kvalita spojenia realizovaného v systéme multimodálnej dopravy, ale aj kvalita vzdelávacích služieb. Môžeme konštatovať, že program dosiahol pozitívne výsledky.

Podľa výkonov stanoveného komplexu kľúčových ukazovateľov a z analýzy hodnotiacej štúdie programu vyplýva značná programová podpora so zameraním na aktivity na rozvoj cestovného ruchu v skúmanej pohraničnej oblasti. Za kľúčové sú považované aktivity na vznik 80 nových cezhraničných produktov cestovného ruchu; 3 020 km nových alebo zmodernizovaných cezhraničných turistických trás; 124 zmodernizovaných pamiatok kultúrneho dedičstva; 480 nových alebo zmodernizovaných prvkov infraštruktúry cestovného ruchu, ale aj 208 km zrekonštruovaných ciest. Ďalej môžeme konštatovať, že rozvoj cestovného ruchu bol programom podporený najmä prostredníctvom prioritnej osi 1. V objektoch kultúrneho a prírodného dedičstva, ktoré sú chápané aj ako podporované atraktivity cestovného ruchu, bolo realizovaných 411 060 návštev. Okrem toho 1 640 845 osôb využilo nové, zmodernizované alebo rozšírené cezhraničné kultúrne a ekologické produkty. Tieto hodnoty potvrdzujú tiež skutočnosť, že kladné výsledky programu mali pozitívne účinky na rozvoj cestovného ruchu v pohraničnom území.

Pri implementácii programu neboli identifikované žiadne závažné problémy ovplyvňujúce jeho výkonnosť. Riadiaci orgán priebežne eliminoval vznikajúce problémy spojené s následkami pandémie COVID 19 a vypuknutím vojny na Ukrajine, vrátane prílevu utečencov, energetickej krízy a stúpajúcej inflácie.

Záver

Európska integrácia značne prispela k rozvinutiu cezhraničnej spolupráce a spustila tak novú dynamiku rozvoja hospodárskej a kultúrnej spolupráce medzi krajinami Európskej únie. Cezhraničná spolupráca podporuje rozvoj pohraničných regiónov prostredníctvom posilnenia vzťahov obyvateľstva aj inštitúcií na oboch stranách hranice. Podľa Európskej komisie je cestovný ruch významný v rozvoji mnohých regiónov členských krajín, najmä tých menej rozvinutých. Je úzko spätý práve s využívaním a rozvojom prírodných, kultúrnych a historických hodnôt týchto regiónov. Zároveň je podporovaný z európskych fondov, čím sa sleduje znižovanie regionálnych disparít členských štátov prostredníctvom podpory programov cezhraničnej spolupráce. Tieto programy sú výsledkom spoločného úsilia dvoch alebo

viacerých členských krajín EÚ a ich cieľom je využiť potenciál, riešiť spoločné problémy a podporiť proces spolupráce financovaním projektových aktivít za účelom rozvoja pohraničných regiónov na báze sedemročných programových období.

Cieľom state bolo identifikovať prínos vybraného programu cezhraničnej spolupráce Európskej únie v rozvoji cestovného ruchu na Slovensku. Program Interreg V-A Poľsko-Slovensko 2014-2020 podporuje rozvoj pohraničia aktivitami na ochranu a rozvoj prírodného a kultúrneho dedičstva, rozširovanie cestnej infraštruktúry a prispôsobovanie odborného vzdelávania požiadavkám cezhraničného trhu práce. Pozitívnym zistením bolo, že na základe stanovených ukazovateľov vybraný program pozitívne vplyva na rozvoj cestovného ruchu daného pohraničia. Z výkonnostného rámca vyplýva podpora cestovného ruchu zo zdrojov programu najmä prostredníctvom prioritnej osi 1 (Ochrana a rozvoj prírodného a kultúrneho dedičstva cezhraničného územia), do ktorej bolo investovaných najviac finančných prostriedkov programu (102 mil. EUR). Z týchto zdrojov boli podporené nové cezhraničné produkty cestovného ruchu, modernizácia a budovanie nových cezhraničných turistických chodníkov, ďalej modernizácia pamiatok kultúrneho dedičstva a prvkov infraštruktúry cestovného ruchu, spoločné poľsko-slovenské propagačné a marketingové kampane, mäkké aktivity propagujúce kultúrne a prírodné dedičstvo pohraničia, ale aj organizácie zúčastňujúce sa na projektoch zameraných na kultúrne a prírodné dedičstvo. Ďalej bola podpora cestovného ruchu realizovaná rekonštrukciou a modernizáciou ciest, tvorby nových cezhraničných e-produktov a e-služieb, rovnako aj spoločnými miestnymi iniciatívami na podporu zamestnanosti.

Realizované projektové aktivity, ktoré prispeli k zachovaniu a propagácii kultúrneho dedičstva a k rozvoju cestovného ruchu zahŕňali kultúrne podujatia, vzdelávacie workshopy, obnovu pamiatok, vydávanie katalógov tradičných remesiel a iných publikácií, tvorbu virtuálnych prehliadok a filmov vo virtuálnej realite, vytyčovanie peších a cyklistických trás a vytváranie rekreačných lokalít pozdĺž týchto trás, tvorbu aplikácií a webových stránok pre návštevníkov ap. Projektové aktivity sa vyhodnocujú na základe vopred stanovených ukazovateľov, ktoré však nie sú stanovené na priame meranie dopadov na cestovný ruch.

Môžeme konštatovať, že ku komparatívnym výhodám programového územia patrí jeho prírodné a kultúrne dedičstvo. Pridanou hodnotou spoločných cezhraničných projektov je prezentácia kultúrneho dedičstva širšej skupine potenciálnych návštevníkov. Podpora procesov zodpovedných za ochranu, údržbu a kvalitu prírodných zdrojov a za rozvoj cestovného ruchu

je kľúčovým aspektom pre rozvoj pohraničia. V území vzniká potenciál spájania kultúrnych objektov do tzv. kultúrnych trás a integrovaných cezhraničných produktov cestovného ruchu.

Vo vykonanej analýze vybraného programu sme pozorovali pozitívne ekonomické, sociálne aj ekologické prínosy rozvoja cestovného ruchu v danom pohraničí. Domnievame sa preto, že programy cezhraničnej spolupráce sú vhodný nástroj podpory rozvoja cestovného ruchu aj pre iné pohraničné regióny členských krajín Európskej únie.

Grantová podpora: Stať je súčasťou riešeného projektu VEGA 1/0360/23 Cestovný ruch novej generácie - zodpovedný a konkurencieschopný rozvoj cieľových miest na Slovensku v post-COVID ére, ktorý sa v rokoch 2023-2025 rieši na Ekonomickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

Zoznam použitej literatúry

- [1] Alner, J. (1999). Phare, Slovensko a vy: pomoc Európskej únie štátu a mimovládny organizáciám. Bratislava, Slovensko: Delegácia Európskej komisie v Slovenskej republike.
- [2] Barič, O. (2019). Kohézna politika Slovenskej republiky po vstupe do Európskej únie. Bratislava, Slovensko: Národné centrum európskych a globálnych štúdií.
- [3] Dančišin, V., Cirner, M., Dudinská, I., & Vašková, V. (2017). Konceptualizácie cezhraničnej spolupráce. In A. Duleba et al. (Eds.), Hranice a cezhraničná spolupráca - Úvod do výskumu hraníc (pp. 51–65). Prešov, Slovensko: ADIN.
- [4] Duleba, A., Cirner, M., Dudinská, I., Januv, L., & Poláčková, A. (2018). Európska škola výskumu hraníc (border studies): učebný text. Prešov, Slovensko: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity.
- [5] EGO (Evaluation for Government Organizations S.C.). (2023). Hodnotenie vplyvu Programu cezhraničnej spolupráce INTERREG V-A Poľsko-Slovensko 2014–2020 na poľsko-slovenské pohraničie [online]. <https://sk.plsk.eu/documents/19504/751312/...>
- [6] EGO (Evaluation for Government Organizations S.C.). (2023). Závěry hodnotenia vplyvu: Program Poľsko – Slovensko 2014 – 2020 [online]. <https://sk.plsk.eu/documents/19504/751312/...>
- [7] Európska komisia. (2017). Oznámenie Komisie Rade a Európskemu parlamentu, Podpora rastu a súdržnosti v pohraničných regiónoch EÚ [online]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=COM:2017:534:FIN>
- [8] Európska komisia. (2024). Interreg: European Territorial Co-operation [online]. https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial_en

- [9] Európska komisia. (2024). Interreg A - Cross-border cooperation [online]. https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial/cross-border_en
- [10] Európska komisia. (2024). Programming and implementation [online]. https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/how/programming-and-implementation_en
- [11] Európska komisia. (2024). Tourism [online]. https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/themes/tourism_en
- [12] Filipová, L., Filip, S., & Stehlíková, B. (2019). Cezhraničná spolupráca v rozvoji cestovného ruchu Slovenskej republiky. Bratislava, Slovensko: Wolters Kluwer SR.
- [13] Gúčik, M. (2020). Cestovný ruch v ekonomike a spoločnosti. Bratislava, Slovensko: Wolters Kluwer.
- [14] Halás, M., & Slavík, V. (2001). Cezhraničná spolupráca a euroregióny v SR (ciele, realita, perspektívy). Plzeň, Česká republika: Západočeská univerzita v Plzni.
- [15] Interreg. (2024). What is Interreg [online]. <https://interreg.eu/>
- [16] Interreg Poľsko-Slovensko. (2024). Informácia o programe [online]. <https://sk.plsk.eu/informacia-o-programe>
- [17] Karapyta, M. (2013). EU financial instruments: Their role and functions in trans-border co-operation. In M. Cierpiál-Wolan, J. Oleński & W. Wierzbieniec (Eds.), Trans-border economies – new challenges of regional development in democratic world (pp. 57–69). Jarosław, Poľsko: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno-Ekonomicznej im. ks. Bronisława Markiewicza.
- [18] Klamár, R., Rosič, M., Madziková, A., Krokusová, J., Pasternák, T., & Kozoň, J. (2019). Regionálny rozvoj - faktory disparity a cezhraničná spolupráca. Prešov, Slovensko: Prešovská univerzita v Prešove.
- [19] Kołodziejcki, M. (2023). Economic, social and territorial cohesion [online]. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/93/economic-social-and-territorial-cohesion>
- [20] Micháľková, A., Andreeski, C., Bejdáková, B., Dziekański, P., Gržinić, J., Jarolímková, L., Petrevska, B., Santos, R., Škoro, I., & Wyszowski, A. (2023). Economics of Tourism. Regional aspects. České Budějovice, Česká republika: Vysoká škola evropských a regionálních studií.
- [21] Micháľková, A., Gáll, J., & Özoğlu, M. (2022). Ekonomika cestovného ruchu v regióne – vybrané problémy. Praha, Česká republika: Wolters Kluwer.

- [22] Program Poľsko-Slovensko 2014–2020. (2023). [online].
<https://sk.plsk.eu/documents/19504/675954/...>
- [23] Schwarz, K. (2023). European territorial cooperation [online].
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/98/european-territorial-cooperation>
- [24] Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku. (2021). Mapa príležitostí pre rozvoj vonkajších vzťahov a medzinárodnej spolupráce s európskymi inštitúciami a partnermi na úrovni vyšších územných celkov (VÚC) [online]. <https://www.sfpa.sk/wp-content/uploads/2021/08/...>
- [25] Spoločný technický sekretariát. (2023). Hodnotenie vybraných ukazovateľov programu Interreg 2014–2020.
- [26] Správa o implementácii programu za rok 2022. (2023). [online].
<https://sk.plsk.eu/documents/19504/89915/...>
- [27] Úrad vlády Slovenskej republiky - Sekcia koordinácie fondov EÚ. (2023). Programy cezhraničnej spolupráce [online]. <https://www.partnerskadohoda.gov.sk/programy-cezhranicnej-spoluprace/>
- [28] Združenie občanov z európskych cezhraničných oblastí. (2020). Vyhlásenie – Cezhraničné regióny stredobodom Európy zajtrajška [online].
<https://cor.europa.eu/sk/engage/pages/cross-border-alliance.aspx>